

Michał Kott

Państwowe Pomaturalne Studium
Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy
we Wrocławiu

Animacja jako metoda aktywizacji osób starszych

Animation as a method of activating seniors

Abstrakt:

W artykule poruszony został problem szybkiego starzenia się społeczeństwa będący wynikiem wydłużania się ludzkiego życia. Ujęte w treści zjawisko animacji społeczno-kulturalnej staje się pomocne w łagodzeniu skutków następujących zmian demograficznych. Aktywność w sferach: społecznej, intelektualnej i fizycznej dostosowana do potrzeb seniorów oraz samodzielność pozwalająca osobom starszym zatroszczyć się o własne życie to elementy pracy animatora oraz funkcjonujących instytucji społeczno-kulturalnych, których celem jest zagospodarowanie czasu wolnego, zmniejszenie marginalizacji i poprawienie jakości życia osób starszych.

Słowa kluczowe:

seniorzy, aktywność, animacja, czas wolny, samorozwój, instytucje kultury

Abstract:

The article addressed the problem of a rapidly aging population resulting from the lengthening of human life. Phenomenon of socio-cultural animation covered in the text becomes helpful in relieving the effects of the progressing demographic changes. Activity in social, intellectual and physical areas tailored to the needs of seniors and the independence allowing the elderly to take care of their own lives are elements of an animator's work and socio-cultural institutions, whose purpose is development of leisure time, reduction of marginalization and improvement of the elderly' life quality.

Keywords:

seniors, active, animation, leisure time, self-development, cultural institutions

Seniorzy stają się grupą, która przede wszystkim wskutek wydłużania się ludzkiego życia dynamicznie się powiększa. Dzięki zastosowaniu nowych technologii i rozwojowi medycyny, w dwudziestym wieku sytuacja zdrowotna członków społeczeństwa świata poprawiła się, na tyle, że przeciętne trwanie życia ludzkiego z 40 lat na początku wieku wydłużyło się do 69 lat obecnie. Dodać należy, że w krajach europejskich średnia ta wynosi 78 lat, a w naszym kraju 74 lata. Szybki przyrost ludności świata zauważalny jest od 1930 roku kiedy to Ziemię zamieszkiwało 3 miliardy ludzi. Zestawiając te dane z 1999 rokiem daje się zauważyć, iż liczebność ludzi na świecie w omawianym przedziale czasowym podwoiła się sięgając 6. miliardów i dalej dynamicznie się zwiększa. Można zatem wnioskować, iż do tak znacznego wzrostu ludności bardziej przyczyniła

się zmniejszona umieralność niż wzrost rozrodczości¹. Polska, podobnie jak kraje Unii Europejskiej, wchodzi w proces szybkiego starzenia się demograficznego z uwagi na niemal zerowy przyrost naturalny. Pociąga to za sobą wzrost liczby zadań dla polityki społecznej oraz konieczność zwiększenia nakładów związanych choćby z zabezpieczeniem emerytalnym i opieką zdrowotną, co prowadzi do wzrostu obciążeń socjalnych. Jednym ze sposobów łagodzenia wpływów zjawisk zmian demograficznych i społecznych są programy Unii Europejskiej oraz Światowej Organizacji Zdrowia wprowadzające projekty aktywnego starzenia się². Zakładają one utrzymanie seniorów w jak najlepszej kondycji zdrowotnej, samodzielnych, aktywnych społecznie oraz produkcyjnie przez długie lata. Realizacji tego zadania ma służyć efektywne zagospodarowanie czasu wolnego seniorów, przez instytucje społeczne i animatorów. Jak wskazują badania, działalność animacyjna na różnych płaszczyznach sprzyja między innymi podtrzymywaniu sprawności fizycznej i psychicznej, pozwalając jednostce na dłuższe zachowanie zdrowia z czym wiąże się samodzielność i poczucie zadowolenia z życia.

Analizując zjawisko animacji społeczno-kulturalnej trzeba zwrócić uwagę na jego interdyscyplinarność; opiera się ona bowiem na dorobku wielu takich dziedzin nauki, jak: psychologia, pedagogika, kulturoznawstwo, antropologia kultury czy socjologia. Sprzyjają one narodzinom teoretycznych podstaw animacji w kilku perspektywach: pedagogicznej, środowiskowej, zinstytucjonalizowanej i antropologicznej³, prezentowanych między innymi przez takich badaczy jak: Małgorzata Kłoskowska, Barbara Jedlewska, Józef Kargul czy Jan Grad. Zdefiniowanie zjawiska animacji społeczno-kulturalnej jest zadaniem niezwykle trudnym z racji wielości podejść oraz koncepcji prezentowanych przez badaczy. Jedni ujmują animację jako spontaniczny ruch, polegający na umiejętnym wzbudzaniu aktywności w grupach nieformalnych i półformalnych, inni widzą w niej element służby społecznej odnoszący się do osób i grup zrzeszających się przy różnych formach zinstytucjonalizowanych, koncentrujących się na działaniach społecznych⁴. Oznacza to, że animacja jest zjawiskiem wpływającym na całokształt życia społecznego związanego nie tylko z dziedzinami artystycznymi, ale również z życiem codziennym. Heterogeniczność terminów animacji prowadzi do wyodrębnienia kilku płaszczyzn występowania zjawiska; odwołując się do badań Małgorzaty Kopczyńskiej⁵ i Barbary Je-

¹ K. Zdziebło, *Współczesne zjawiska demograficzne a problemy zdrowotne starzejącego się społeczeństwa*. Studia Medyczne, 2008, nr. 9, s. 63–69.

² W. Zgliczyński, *Aktywność społeczna osób starych w Polsce w ramach wolontariatu i uniwersytetów trzeciego wieku*. [In:] Studia BAS, nr 2(30), 2012, s. 129–150.

³ A. Krasowska zaproponowała podział rozumienia animacji kultury na koncepcje: pedagogiczną, środowiskową, zinstytucjonalizowaną, antropologiczną. Cyt. za: K. Hrycyk. *Animator w domu kultury*. [red.], Wrocław 2013, s. 13.

⁴ Dz. Jankowski, *Pedagogika kultury*. Kraków 2006, s. 122–123.

⁵ M. Kopczyńska – określiła cel animacji, jako metodę integracji i partycypacji, mającą na celu ulepszenie komunikacji społecznej, pobudzenie rozwoju osób i ich odpowiedzialności, uczestnictwa w życiu społecznym przez współpracę i samorządność, aktywizację środowiska społecznego, umożliwienie ekspre-

dlewskiej⁶, w animacji można wydzielić z jednej strony działalność zmierzającą w kierunku aktywizowania i budowania społeczeństwa obywatelskiego z drugiej zaś zachęcania do uczestnictwa w instytucjach kulturalno-oświatowych.

Początki animacji społeczno-kulturalnej wiążą się z Francją lat 60. XX wieku, kiedy to powstawanie różnorodnych ruchów i nowych form aktywności społecznej staje się kopalnią rozmaitych pomysłów zachęcających jednostki do wydobywania pokładów energii twórczej znajdującej się w nich samych i w ich środowisku. Animacja społeczno-kulturalna, jak twierdzi Anna Schindler: „rozwija się, jako swoiste antidotum na bolączki przemysłowego, postindustrialnego społeczeństwa i współczesnej kultury; społeczeństwa, w którym pod wpływem procesów uprzemysłowienia i urbanizacji dochodzi do modyfikacji jego struktury. Zanikają w nim tradycyjne formy życia wspólnotowego, a wraz z nimi trwałe związki między ludźmi i układy odniesienia określające tożsamości kulturowe ich członków”⁷. W obecnej rzeczywistości nasilające się procesy globalizacyjne, narzucają określone wzory zachowań, ujednolicają styl życia członków społeczeństwa, doprowadzając do zmian w człowieku, rozwijają w nim: „egocentryczne formy indywidualizmu, relatywizm, atomizm, konformizm, pasywizm”⁸.

Uwolnienie gospodarcze, społeczne i kulturowe, które nastąpiło po upadku żelaznej kurtyny oraz postępująca globalizacja spowodowały powstanie społeczeństwa konsumpcyjnego o odmiennej strukturze zachowań. W rezultacie tych przemian każda jednostka szuka i sama określa swoją tożsamość, która nie jest elementem narzuconym przez miejsce urodzenia czy pozycję, ale może być samodzielnie wybrana lub skonstruowana⁹. I to właśnie stanowi pole do zagospodarowania dla działań animacji społeczno-kulturalnej, koniecznej zarówno dla rozwoju jednostek, jak również budowania demokratyzacji życia społecznego, jego tożsamości oraz edukacji¹⁰. Jak twierdzi Krystyna Hrycyk: „nie ma, być nie może i nie będzie demokratyzacji bez animacji”¹¹. Wypowiedź ta podkreśla znaczenie animacji w wytyczaniu nowych strategii wzmacniających funkcjonowanie jednostek, wyzwalanie ich aktywności w celu stymulowania rozwoju społecznego. W tej kwestii zbieżne z autorką jest stanowisko Jerzego Semkowa, według którego wzmacnianie inicjatyw obywatelskich powoduje, iż jednostka pobudzona do działania podejmuje kroki na rzecz zmiany własnego śro-

sji, autentycznej wymiany myśli i odczuć prowadzących do wzajemnego zrozumienia i porozumiewania. Cyt. za: M. Kopczyńską. *Animacja społeczno-kulturalna*. Warszawa 1993. S. 39.

⁶ B. Jedlewska, *Animatorzy kultury wobec wyzwań edukacyjnych*. Lublin 1999, s. 88.

⁷ A. Schindler, *Czym jest Animacja społeczno-kulturalna?*, [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004, s. 20.

⁸ Tamże.

⁹ M. Matysek, *Lokalizacja i co z tego dla ludzi wynika?* [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004, s. 72–73.

¹⁰ B. Jedlewska, *O powszechną edukację do animacji*. [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004, s. 38.

¹¹ K. Hrycyk, *Zawodowe kształcenie animatora kultury. Modele i jego weryfikacja*. [In:] *Dylematy animacji kulturalnej*. J. Gajda, W. Żardecki. [red.], Lublin 2001, s. 150.

dowiska, staje się samodzielna, uwalnia mechanizmy samoorganizacyjne i pomocowe skierowane do swojej społeczności¹².

Prezentowane natomiast przez Barbarę Jedlewską myślenie o animacji w kontekście opcji antropologiczno-pedagogicznej odnosi się do antropologii kulturowej gdyż stwarza warunki realizowania się jednostki dając jej możliwości odkrywania swoich potrzeb w ramach kultury samodzielnie odkrytej lub wynalezionej. Postrzeganie animacji z punktu widzenia pedagogicznego unaocznia jej ogromną wartość edukacyjną, której walorem jest nie tylko przekazywanie wiedzy i ustalanie kanonów, ale także przygotowanie jednostki do samodzielności, kreatywności i możliwości samodzielnego realizowania zamierzonych działań. Animacja wyzwala potencjał twórczy człowieka, pobudza i motywuje do działania wspomagając jego rozwój i wzmacniając siłę oraz wiarę podmiotu we własne możliwości¹³; wpływa przy tym na zmiany zachowań jednostek i podejmowane przez nie działania, które sprzyjają przeobrażeniom życia osobistego i społecznego. Konsekwencją działań animacyjnych jest w tym przypadku uaktywnienie jednostek i grup, które w swobodny i niewymuszony sposób będą mogły realizować swoje rozwojowe, kulturalne, czy społeczno-polityczne potrzeby.

Wspomniane sfery: samorozwojowa, samoorganizacyjna oraz samorządowa, sprecyzowane przez Annę Schindler, dają zarys pól działania animacji, której celem jest ożywianie sił potencjalnie tkwiących w każdym środowisku¹⁴. W rozumieniu autorki animacja, w kontekście edukacyjnym dotyczy działań skoncentrowanych na inspirowaniu seniorów do podjęcia aktywności, jak również wspieraniu ich w procesie samorozwoju. Człowiek pod wpływem działań animacyjnych ma szansę odkryć swoje wnętrze, wzbudzić twórczą ekspresję i wspomóc proces autokreacji. Działania animatorów powinny być zatem skoncentrowane na ukształtowaniu pewnych nawyków charakterystycznych dla uczestnictwa w kulturze, które mimo zaawansowanego wieku seniora mogą zaowocować jego udziałem w życiu instytucjonalnym oraz pozainstytucjonalnym tejże kultury. Nasuwa się konkluzja, iż animacja społeczno-kulturalna jest zjawiskiem złożonym, rozpatrywanym pod wieloma względami w kontekście zmian następujących w społeczeństwie postindustrialnym. Istnieją płaszczyzny, wskazywane przez badaczy, na których animacja może mieć zastosowanie w demokratyzacji życia społecznego. Po transformacji ustrojowej w latach 1989–1990 płaszczyzny te ulegały wyraźnemu poszerzeniu i pogłębieniu stwarzając możliwość wpływania na mechanizmy konstytuowania

¹² J. Semków, *Animacja społeczno-kulturalna wobec uwarunkowań ponowoczesności*. [In:] *Tworzyć, zmieniać, aktywizować... Animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej*. E. Zierkiewicz, W. Wnuk [red.], IPUW, Wrocław 2006, s. 12.

¹³ B. Jedlewska, *O powszechną... Op cit.*, s. 40.

¹⁴ A. Nobis – słowo animacja pochodzi od rzeczowników łacińskich *anima* – dusza, *animatio* – ożywienie, *animus* – wigor i czasownika *animare*, *-are*, który w łacinie klasycznej ma dwa znaczenia: 1) dąć, dmuchać, 2) tchnąć życie w coś, obdarzyć duszą, powoływać do życia. W średniowiecznej łacinie znaczenie pierwsze znika, drugie: tchnąć życie w coś – utrzymuje się, a obok niego pojawia się nowe 3) pobudzić, dawać odwagi, zachęcać, ożywiać, śmiałym czynić. Cyt. za: *Konteksty Animacji społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004, s. 24.

się władzy lokalnej oraz na zmiany postawy tej władzy w stosunku do środowiska lokalnego; nie zmienia to jednak faktu, iż: „istota działań animacyjnych polega na kreowaniu świadomego podmiotu – autentycznego, samodzielnego i twórczego”¹⁵, poprzez zabiegi, skierowane do różnych poziomów świadomości jednostki, jej potrzeb zmian środowiskowych i jej motywacji. W przypadku animatorów kultury znaczenia nabierają działania artystyczne, w których animator staje się specjalistą, mentorem dającym możliwości rozwijania zdolności twórczych jednostki w określonej dziedzinie¹⁶. Natomiast animator środowiskowy, jak twierdzi Jacek Schindler, powinien być: „profesjonalistą o wykształceniu kulturoznawczym, pedagogicznym, socjologicznym”¹⁷, który potrafi wydobywać ze swoich podopiecznych tkwiący w nich potencjał. Ma to na celu wzbudzenie chęci jednostki do zmiany otaczającego ją środowiska lub poprawy działania władzy przez aktywne uczestniczenie w różnego rodzaju stowarzyszeniach partyjnych i grupach społecznych. Podobnie widzi pracę animatorów Walentyna Wnuk, która przypisuje animatorowi specyficzną rolę „diagnostyka, przewodnika i pośrednika”¹⁸ dbającego o prawidłowe relacje z osobami starszymi, co otwiera mu drogę do realizacji założonych celów. Jednocześnie autorka uważa, że istotą pracy animatora jest ukazywanie starszego człowieka jako ważnego podmiotu aktywności środowiskowej, to jest takiej jego postaci, która jest zaprzeczeniem stereotypów funkcjonujących na temat seniorów w świadomości jednostkowej jak i społecznej¹⁹.

Wspomniane działania animatorów wywierają korzystny wpływ na ten element życia ludzkiego, jakim jest czas wolny. Są oni w stanie tak go zagospodarować i zorganizować, by uczestnicy nie odczuwali jego bezsensownego marnotrawstwa. Świadomość posiadania nadmiaru czasu wolnego²⁰ nasila się i nabiera zupełnie nowego znaczenia w momencie odejścia na emeryturę, choć dotyczy również jednostek na wcześniejszych poziomach funkcjonowania; wiąże się z tym zjawisko wpływu organów państwa mode-

¹⁵ Por. E. Nycz, *Animacja i Animator wobec antynomii*. [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004, s. 59–92.

¹⁶ Animacja społeczno-kulturalna ma ściśle związki z amatorskim ruchem artystycznym lub promowaniem amatorskiej działalności artystycznej oraz nabywaniem kompetencji do interpretacji przekazów kulturowych. Cyt.za: Aleksander Kobylarek. *Animacja społeczno-kulturowa jako metoda aktywizacji środowiska lokalnego*. [In:] *Tworzyć, zmieniać, aktywizować... Animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej*. E. Zierkiewicz, W. Wnuk [red.], IPUW, Wrocław 2006, s. 37

¹⁷ J. Schindler, *Animacja społeczności lokalnej*. [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004, s. 219.

¹⁸ W. Wnuk, *Idea animacji wobec psychospołecznych problemów starzenia się*. [In:] *Tworzyć, zmieniać, aktywizować... Animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej*. E. Zierkiewicz, W. Wnuk [red.], IPUW, Wrocław 2006, s. 78.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Przyjmujemy definicję za J. Dumazedirem – czas wolny obejmuje wszystkie zajęcia, którym senior może się oddawać z własnej chęci bądź dla odpoczynku, rozrywki, rozwoju swojej wiedzy lub swego kształcenia (bezinteresownego), swego dobrowolnego udziału w życiu społecznym, po uwolnieniu się z obowiązków zawodowych, rodzinnych i społecznych. Cyt. za: S. Czajka. *Z problemów czasu wolnego*. Warszawa 1979, s. 39.

lujących czas wolny swoich obywateli według schematu społeczeństwa masowego²¹. Należy dodać że do zmian zachodzących w społeczeństwie przyczynia się nie tylko postęp cywilizacyjny, technologiczny oraz komunikacyjny ale właśnie czas wolny, którego wykorzystanie skutkuje powstawaniem nowych zjawisk kulturowych, wzmacnianiem i budowaniem nowych więzi społecznych oraz rozwijaniem zainteresowań. W okresie czynnej pracy zawodowej człowiek jest zazwyczaj przytłoczony nadmiarem zajęć i obowiązków. Życie w biegu, opieka nad rodziną i czynności domowe powodują, iż w czasie aktywności zawodowej brakuje czasu na realizację pasji, a jeżeli ktoś się na nie już zdecydował, dzieje się to często kosztem życia rodzinnego. Czas poświęcony pracy, szkolenia, przymusowa nauka czy niestabilność zatrudnienia nie pozostawiają zbyt wiele możliwości realizowania się. Na tym tle sytuacja seniorów przedstawia się niemal komfortowo. Mogą oni zagospodarować swój czas wolny w sposób najbardziej dla nich korzystny i zadowolający. Może to być kontynuacja pracy zawodowej przynosząca jednostce dodatkowe środki finansowe na realizację pasji albo zaspokajanie pokus konsumenckich lub udział w działalności edukacyjnej, kulturalnej czy rekreacyjnej, który także dostarcza wielu profitów. I choć codzienne obowiązki są wykonywane przez seniorów nieco dłużej niż czyniłyby to osoby młode to jednak przed osobami starszymi otwierają się większe możliwości zagospodarowania czasu różnego rodzaju działaniami twórczymi i ważnymi z racji wpływu jakie wywierają na ich życie. Realizacji tych działań mają służyć aktywności proponowane przez instytucje kultury oraz działania wspomnianych animatorów społecznych lub artystycznych pracujących w różnych środowiskach lub grupach.

Nie można pominąć faktu, iż rozwój cyfryzacji przynosi ze sobą nowy, interesujący sposób zagospodarowania czasu wolnego. Rozwój technologii informatycznej spowodował, iż dla części seniorów jest to medium, za pomocą którego mogą w szybki i nieograniczony sposób kontaktować się ze znajomymi i rodziną. Inni zaś traktują komputer jako rozrywkę czy urządzenie, które pozwala im wypełnić czas wolny, co odwraca ich uwagę od innych instytucjonalnych form proponujących ciekawe i bardziej efektywne spożytkowanie tego czasu²².

Następujące w społeczeństwie demokratycznym zmiany wymuszają również nowe działania realizowane przez uniwersytety trzeciego wieku, biblioteki czy kluby seniora. Instytucje te świadczą na rzecz seniorów nową jakość usług starając się zagospodarować w sposób bardzo efektywny czas wolny, wywołując u odbiorców motywację do nowych działań indywidualnych oraz zbiorowych. Jak zaznaczono wcześniej konieczne jest zaszczepienie u osób starszych przekonania o wartości działań związanych z uczestnictwem w różnych formach spędzania czasu wolnego. Nie można tu jednak pominąć faktu, że dla części osób w późnej dorosłości poważną barierę stanowi ich uposażenie finansowe, które ogranicza w znacznym stopniu wydatki ponoszone na działania rekreacyjne

²¹ Por. A. Kłoskowska, *Kultura masowa*. Wyd II, Warszawa 1980, s. 150–171.

²² Por. Dz. Jankowski, *op. cit.*, s. 155–165.

czy kulturalne. Rozwiązanie tego problemu leży w gestii placówek instytucjonalnych oraz animatorów. Ich zadaniem jest realizowanie programów działań sportowych, rekreacyjnych czy kulturalnych dla osób starszych przy zachowaniu odpowiedniego poziomu zajęć, których finansowanie winno znajdować się po stronie państwa lub powołanych w tym celu stowarzyszeń, pozyskujących fundusze ze środków unijnych.

Czas wolny oraz aktywność i uczestnictwo osób starszych w kulturze stanowią tematykę rozważań Olgi Czerniawskiej, Małgorzaty i Jerzego Halickich, Elżbiety Trafiałek oraz Jerzego Semkowa. Wymienieni badacze zwracają uwagę na wartość, jaką niesie umiejętne zagospodarowanie czasu wolnego różnymi rodzajami aktywności, wskazując jednocześnie na korzyści, jakie uzyskują uczestniczący w nich seniorzy. Wiele osób starszych nie ma świadomości potrzeby zagospodarowania czasu wolnego, ponieważ są one przyzwyczajone do działań najprostszych i ogólnodostępnych, odbieranych bez jakiegokolwiek zaangażowania. Dostrzec tu można zjawisko marnowania czasu wolnego, który niejako „przelatuje”, nie wnosząc niczego w życie jednostki i otaczającego ją środowiska. Często zdarza się, że nadmiar czasu powoduje, iż seniorzy nie potrafią „zorganizować się”, w rezultacie czego paradoksalnie czasu ciągle im brakuje²³. Niekiedy też pogłębione zainteresowania twórcze powodują, iż osoby mocno zaangażowane w działania zapominają o czasie, realizują swoje pasje, nie odczuwając przy tym zmęczenia, które zastępowane jest silną motywacją, napędzającą seniora do skończenia zaczętego dzieła. Odwrotnością tej sytuacji jest całkowita bezczynność, która ukazuje, iż jednostki nie potrafią znaleźć pól zainteresowań, którym mogłyby poświęcać czas. Wykorzystanie czasu wolnego jest różnie postrzegane przez osoby mieszkające na wsi i w mieście. Mentalność, wykształcenie, rodzaj wykonywanej pracy w różny sposób kształtują jego widzenie, poza tym wypada przyznać, że to miasta mają większy potencjał i dostępność do placówek, które realizują różnego rodzaju aktywności. Wiś, aczkolwiek staje się coraz bardziej nowoczesna, to jednak jej mieszkańcy znajdują się wciąż pod większym wpływem praktyk religijnych, które w znacznym stopniu przedkładane są nad inne aktywności²⁴.

Wyciągając wnioski, w oparciu o doświadczenia badaczy, można stwierdzić, iż czas wolny tj. ten czas, który pozostaje jednostce po wykonaniu wszystkich czynności i zadań dnia codziennego, a który jednostka może poświęcić na swoje ulubione zajęcia, pasje czy spotkania towarzyskie – jest elementem zmieniającym się dynamicznie, szczególnie w społeczeństwach rozwijających się. Choć czas wolny, jak podają Jan Grad i Urszula Kaczmarek, można sklasyfikować w kategoriach czasu: krótkiego – w odniesieniu do czasu wolnego w ciągu dnia, średniego – weekendów; i długiego – wypoczynku zor-

²³ Halicka M, Halicki J., *Integracja społeczna i aktywność ludzi starszych*. [In:] *Polska starość*. B. Synak. [red.], Gdańsk 2003, s. 203.

²⁴ Por. M. Halicka, J. Halicki, *Integracja społeczna... op. cit.*, s. 203.

ganizowanego jedno- lub dwutygodniowego²⁵, to badania przedstawiane przez Agatę Krasowską wskazują, iż organizacja czasu krótkiego i średniego nie różni się od siebie bardzo mocno. Z deklaracji respondentów wynika, iż zazwyczaj wypełniają ten czas czytaniem książek i rozmowami z rodziną, w małym stopniu korzystając z instytucji takich jak kino czy teatr, które na ogół znajdują się w dużych aglomeracjach. Z powyższego wynika, że odległość jest w tym przypadku czynnikiem generującym dodatkowe koszty związane z uczestnictwem w tych instytucjach kultury. Ponadto ceny w opiniach respondentów, są dość wygórowane i poważnie obciążają budżety domowe seniorów. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest zmniejszone zainteresowanie tego typu placówkami udostępniania kultury²⁶. Według wymienionych badaczy ważne jest, by w środowiskach lokalnych zaistniały instytucje, które w sposób zorganizowany zaproponują seniorom różne formy spędzania czasu wolnego, takie jak zajęcia rekreacyjne, ruchowe, wypoczynkowe czy artystyczne. Otwiera to również pole do działań animatorów, którzy powinni w swej pracy uwzględnić zapotrzebowanie seniorów do samorealizacji i samorządności.

Bibliografia:

- Grad J., Kaczmarek U., *Organizacja i upowszechnianie kultury w Polsce. Zmiany modelu*. Poznań 1999.
- Halicka M, Halicki J., *Integracja społeczna i aktywność ludzi starszych*. [In:] *Polska starość*. B. Synak. [red.], Gdańsk 2003.
- Hrycyk K., *Konteksty Animacji społeczno-kulturalnej*. Wrocław 2004.
- Hrycyk K., *Zawodowe kształcenie animatora kultury. Modele i jego weryfikacja*. [In:] *Dylematy animacji kulturalnej*. J. Gajda, W. Żardecki. [red.], Lublin 2001.
- Jankowski Dz., *Pedagogika kultury*. Kraków 2006.
- Jedlewska B., *Animatorzy kultury wobec wyzwań edukacyjnych*. Lublin 1999.
- Jedlewska B., *O powszechną edukację do animacji*. [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004.
- Kłoskowska A., *Kultura masowa*. Wyd II, Warszawa 1980.
- Kopczyńską M., *Animacja społeczno-kulturalna*. Warszawa 1993.
- Krasowska A., *Animator w domu kultury*. Wrocław 2013.
- Matysek M., *Lokalizacja i co z tego dla ludzi wynika?* [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004.
- Nycz E., *Animacja i Animator wobec antynomii*. [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004.

²⁵ Por. J. Grad, U. Kaczmarek, *Organizacja i upowszechnianie kultury w Polsce. Zmiany modelu*. Poznań 1999.

²⁶ A. Krasowska, *Animator w domu kultury*. K. Hrycyk, M. Kulewska, A. Sikora. [red.], Wrocław 2013, s. 78–80.

- Schindler A., *Czym jest Animacja społeczno-kulturalna?*, [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004.
- Schindler J., *Animacja społeczności lokalnej*. [In:] *Konteksty Animacja społeczno-kulturalnej*. K. Hrycyk [red.], Wrocław 2004.
- Semków J., *Animacja społeczno-kulturalna wobec uwarunkowań ponowoczesności*. [In:] *Tworzyć, zmieniać, aktywizować... Animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej*. E. Zierkiewicz, W. Wnuk [red.], IPUW, Wrocław 2006.
- Zdziebło K., *Współczesne zjawiska demograficzne a problemy zdrowotne starzejącego się społeczeństwa*. *Studia Medyczne*, 2008 , nr. 9.
- Zgliczyński W., *Aktywność społeczna osób starych w Polsce w ramach wolontariatu i uniwersytetów trzeciego wieku*. [In:] *Studia BAS*, nr 2(30), 2012.
- Zierkiewicz E., Wnuk W., *Tworzyć, zmieniać, aktywizować... Animacja społeczno-kulturalna jako mobilizowanie potencjału indywidualnego i przeciwdziałanie bezradności społecznej*. IPUW, Wrocław 2006.

